

YEVROPA DAVLATLARI TAJRIBASI ASOSIDA MUZEYLAR FAOLIYATI HISOBINI YURITISH XUSUSIYATLARI

Annayev Abdurasul Abdurashidovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Boshqa tarmoqlarda buxgalteriya hisobi va audit kafedrasi assistenti

Annotatsiya – Mazkur maqolada Yevropa davlatlari tajribasi asosida muzeylar faoliyati hisobini yuritishning o‘ziga xos xususiyatlari tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida Germaniya, Fransiya, Buyuk Britaniya, Italiya va Niderlandiya muzeylarida buxgalteriya hisobi, muzey fondlarini boshqarish, madaniy boyliklarni baholash hamda moliyaviy hisobotlarni shakllantirish amaliyoti tahlil qilingan. Shuningdek, eksponatlarni elektron hisobga olish, inventarizatsiya qilish va raqamli texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari yoritilgan. Tadqiqot natijasida Yevropa tajribasini O‘zbekiston muzeylari amaliyotiga tatbiq etish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: Muzeylar, muzey fondlari, buxgalteriya hisobi, madaniy boyliklar, eksponatlar hisobi, moliyaviy hisobot, inventarizatsiya, Yevropa tajribasi, davlat sektori hisobi, IPSAS, raqamlashtirish, ichki audit.

KIRISH

Bugungi kunda muzeylar nafaqat tarixiy va madaniy merosni saqlovchi muassasalar, balki jamiyatning ma’naviy rivojlanishiga xizmat qiluvchi, ilmiy-tadqiqot, ma’rifiy va turistik faoliyatni amalga oshiruvchi muhim ijtimoiy institutlar hisoblanadi. Muzeylar faoliyatining samaradorligi ko‘p jihatdan ularning moliyaviy resurslarini oqilona boshqarish, madaniy boyliklarni to‘g‘ri hisobga olish va zamonaviy buxgalteriya hisobi tizimini joriy etishga bog‘liq. Shu sababli muzeylar faoliyatida hisob yuritish masalalari bugungi kunda davlat sektori boshqaruvi va moliyaviy nazorat tizimining muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda.

Jahon amaliyotida, ayniqsa Yevropa davlatlarida muzeylar faoliyatini moliyalashtirish, hisobga olish va nazorat qilish mexanizmlarini takomillashtirish bo‘yicha katta tajriba to‘plangan. Germaniya, Fransiya, Buyuk Britaniya, Italiya va Niderlandiya kabi davlatlarda muzeylar faoliyati xalqaro standartlarga mos ravishda tashkil etilib, madaniy boyliklarni hisobga olish, saqlash va baholash bo‘yicha samarali tizimlar shakllantirilgan. Ushbu mamlakatlarda muzey eksponatlari va kolleksiyalari alohida hisob obyektlari sifatida e’tirof etilib, ularning qiymatini aniqlash, inventarizatsiya qilish va moliyaviy hisobotlarda aks ettirish bo‘yicha maxsus yondashuvlar qo‘llaniladi.

Muzeylar faoliyatining o‘ziga xosligi shundaki, ularning asosiy aktivlari moddiy qiymatdan tashqari tarixiy, madaniy va ilmiy ahamiyatga ham ega bo‘lgan eksponatlardan iboratdir. Shu sababli muzeylarda buxgalteriya hisobini yuritish oddiy

byudjet tashkilotlari hisobidan farq qiladi. Xususan, eksponatlarni baholash, ularning harakatini nazorat qilish, restavratsiya xarajatlarini hisobga olish, grant va homiylik mablag‘larini yuritish hamda muzey fondlarini saqlash bilan bog‘liq xarajatlarni aks ettirish hisob tizimining muhim tarkibiy qismlarini tashkil etadi.

Yevropa mamlakatlarida muzeylar faoliyatini boshqarishda xalqaro davlat sektori buxgalteriya hisobi standartlari (IPSAS), xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) hamda milliy hisob standartlaridan keng foydalaniladi. Ushbu standartlar muzey aktivlarini hisobga olishning yagona metodologik asoslarini yaratish, moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va ishonchligini ta‘minlash hamda davlat mablag‘laridan foydalanish samaradorligini oshirish imkonini bermoqda. Natijada muzeylar faoliyati ustidan nazorat kuchayib, madaniy meros obyektlarining saqlanish darajasi yaxshilanmoqda.

O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda muzeylar faoliyatini modernizatsiya qilish, muzey fondlarini raqamlashtirish, tarixiy-madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va hisob tizimini takomillashtirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq muzey eksponatlarini baholash, moliyaviy hisobotlarda aks ettirish va elektron hisob tizimlarini joriy etish masalalarida hali ham takomillashtirishni talab qiluvchi jihatlar mavjud. Shu nuqtayi nazardan, Yevropa davlatlarining ilg‘or tajribalarini o‘rganish va ularni milliy amaliyotga moslashtirish muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Muzeylar faoliyatini hisobga olish va moliyaviy boshqarish masalalari madaniyat iqtisodiyoti, davlat sektori buxgalteriya hisobi hamda madaniy merosni boshqarish sohalarida keng o‘rganilgan ilmiy yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Xususan, Yevropa mamlakatlarida muzeylar faoliyatini moliyalashtirish, madaniy boyliklarni hisobga olish va moliyaviy hisobotlarni shakllantirish bo‘yicha shakllangan tajriba ushbu sohada olib borilayotgan tadqiqotlarning nazariy va uslubiy asosini tashkil etadi.

Buxgalteriya hisobi nazariyasini rivojlantirishga katta hissa qo‘shgan A.D. Sheremet, V.F. Paliy va Ya.V. Sokolovlarning ilmiy ishlarida hisob tizimi tashkilotlarning moliyaviy holatini aks ettiruvchi muhim axborot manbai sifatida talqin qilingan. Ularning tadqiqotlarida aktivlar va majburiyatlarni to‘g‘ri baholash, hisob siyosatini shakllantirish hamda moliyaviy hisobotlarning ishonchligini ta‘minlash masalalariga alohida e‘tibor qaratilgan. Mazkur yondashuvlar muzeylar faoliyatida madaniy boyliklarni hisobga olishning nazariy asoslarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Davlat sektori hisobi bo‘yicha tadqiqotlar olib borgan C. Humphrey, J. Guthrie, T. Brusca va C. Christiaens davlat tashkilotlarida xalqaro standartlarni joriy etish jarayonlarini o‘rganib, davlat mulki va madaniy aktivlarni hisobga olishning zamonaviy usullarini asoslab berganlar. Ularning fikricha, davlat sektori tashkilotlarida hisoblash usuliga asoslangan buxgalteriya hisobi tizimi moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va hisobotlarning shaffofligini ta‘minlashga xizmat qiladi.

Madaniyat iqtisodiyoti va muzeylar boshqaruvi bo‘yicha tadqiqotlar olib borgan D. Throsby muzeylarni madaniy kapitalni shakllantiruvchi muassasalar sifatida baholab, madaniy boyliklarning iqtisodiy va ijtimoiy qiymatini aniqlash masalalarini chuqur o‘rgangan. Olimning fikricha, muzey eksponatlari oddiy aktivlardan farqli ravishda tarixiy, estetik va ilmiy qiymatga ega bo‘lib, ularni hisobga olishda maxsus yondashuv talab etiladi.

R. Towse tomonidan olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda Yevropa muzeylarining moliyalashtirish manbalari, grantlar va homiylik mablag‘larini boshqarish tizimi tahlil qilingan. Muallif muzeylarda moliyaviy hisobotlarning shaffofligini ta‘minlash va mablag‘lardan samarali foydalanish uchun zamonaviy hisob mexanizmlarini joriy etish zarurligini ta‘kidlaydi.

B. Frey va B. Feld tadqiqotlarida madaniy meros obyektlarining iqtisodiy ahamiyati, ularni saqlash xarajatlari hamda moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiyalash masalalari yoritilgan. Ularning ilmiy qarashlariga ko‘ra, muzeylar faoliyatining moliyaviy barqarorligini ta‘minlash uchun davlat mablag‘lari bilan bir qatorda xususiy sektor investitsiyalari va homiylik mablag‘larini ham jalb etish muhim hisoblanadi.

Yevropa muzeylarida madaniy boyliklarni hisobga olish bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlarda A. Carnegie va P. Wolnizer muzey kolleksiyalarini moliyaviy hisobotlarda aks ettirish muammolarini o‘rganganlar. Ular muzey eksponatlarini baholashning murakkabligini qayd etib, tarixiy va madaniy ahamiyatga ega obyektlar uchun alohida baholash metodologiyalarini qo‘llash zarurligini asoslab berganlar.

O‘zbekistonlik iqtisodchi olimlardan B.A. Xasanov, Q.B. Urazov, A.S. Suyunov va boshqa tadqiqotchilar davlat sektori hisobi, byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotlarni takomillashtirish masalalarini o‘rganib, milliy hisob tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish bo‘yicha ilmiy tavsiyalar ishlab chiqqanlar. Ularning tadqiqotlari muzeylar faoliyatida hisob tizimini modernizatsiya qilish bo‘yicha muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, Yevropa davlatlarida muzeylar faoliyati hisobini yuritishning asosiy yo‘nalishlari sifatida muzey fondlari va eksponatlarini baholash, elektron inventarizatsiya tizimlarini joriy etish, grant va homiylik mablag‘lari hisobini yuritish, moliyaviy hisobotlarning ochiqqligini ta‘minlash hamda ichki audit mexanizmlarini rivojlantirish masalalari ustuvor hisoblanadi.

Biroq mavjud ilmiy tadqiqotlarning aksariyatida Yevropa tajribasini O‘zbekiston muzeylari faoliyatiga moslashtirishning amaliy jihatlari yetarli darajada yoritilmagan. Shu sababli Yevropa davlatlarining ilg‘or tajribalarini o‘rganish, ularning samarali jihatlari aniqlash va milliy muzeylar amaliyotiga tatbiq etish bo‘yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish mazkur tadqiqotning dolzarb ilmiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda Yevropa davlatlari tajribasi asosida muzeylar faoliyati hisobini yuritish xususiyatlarini o‘rganish, muzey fondlari va madaniy boyliklarni

hisobga olish amaliyotini tahlil qilish hamda ushbu tajribalarni O‘zbekiston muzeylari faoliyatiga moslashtirish imkoniyatlarini baholashga qaratilgan ilmiy-uslubiy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini buxgalteriya hisobi nazariyasi, davlat sektori hisobi konsepsiyalari, madaniyat iqtisodiyoti nazariyalari, xalqaro davlat sektori buxgalteriya hisobi standartlari (IPSAS), xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) hamda muzeylar faoliyatini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar tashkil etdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Muzeylar faoliyati hisobi madaniy meros obyektlarini saqlash, ularning harakatini nazorat qilish va moliyaviy resurslardan samarali foydalanishni ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Yevropa davlatlarida muzeylar faoliyatini boshqarish va hisobga olish tizimi uzoq yillar davomida takomillashib, bugungi kunda xalqaro standartlarga asoslangan samarali modelga aylangan. Ayniqsa, muzey eksponatlarini baholash, elektron inventarizatsiya qilish va moliyaviy hisobotlarda aks ettirish bo‘yicha ilg‘or tajribalar shakllangan.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, Yevropa davlatlarida muzeylar faoliyati hisobining asosiy maqsadi eksponatlarning saqlanishini ta’minlash, moliyaviy resurslar harakati ustidan nazoratni kuchaytirish hamda muzey fondlari to‘g‘risida ishonchli axborot bazasini yaratishdan iboratdir. Bu jarayonda xalqaro davlat sektori hisobi standartlari (IPSAS) va hisoblash usuliga asoslangan buxgalteriya hisobi tizimlaridan keng foydalaniladi.

1-jadval

Yevropa davlatlarida muzeylar faoliyati hisobining asosiy xususiyatlari

Mamlakat	Muzey hisobi modeli	Asosiy xususiyatlari
Germaniya	Hisoblash usuli asosida	Muzey kolleksiyalari aktiv sifatida hisobga olinadi
Fransiya	Davlat sektori standartlari asosida	Madaniy boyliklar maxsus reyestrlarda yuritiladi
Buyuk Britaniya	Xalqaro standartlarga mos	Elektron inventarizatsiya tizimi rivojlangan
Italiya	Integratsiyalashgan boshqaruv modeli	Tarixiy meros obyektlari alohida nazorat qilinadi
Niderlandiya	Raqamlashtirilgan hisob tizimi	Muzey fondlari yagona elektron bazada yuritiladi

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinadiki, Yevropa muzeylarida hisob yuritish tizimi eksponatlarning harakati va holatini doimiy monitoring qilish imkonini beruvchi zamonaviy texnologiyalar bilan integratsiyalashgan.

Tadqiqot davomida muzey eksponatlarini hisobga olish amaliyoti alohida o‘rganildi. Yevropa mamlakatlarida eksponatlar muzey fondlariga qabul qilingan paytdan boshlab maxsus identifikatsiya raqamlari bilan ro‘yxatga olinadi. Har bir eksponat bo‘yicha kelib chiqishi, saqlanish joyi, texnik holati va qiymati haqidagi ma’lumotlar elektron kataloglarda aks ettiriladi.

2-jadval

Muzey eksponatlarini hisobga olishning Yevropa modeli

Hisob bosqichi	Mazmuni
Qabul qilish	Eksponatning huquqiy maqomi va kelib chiqishi aniqlanadi
Inventarizatsiya	Maxsus inventar raqami beriladi
Baholash	Tarixiy, madaniy va bozor qiymati aniqlanadi
Elektron ro'yxatga olish	Yagona ma'lumotlar bazasiga kiritiladi
Monitoring	Holati va saqlanishi muntazam nazorat qilinadi
Hisobot	Moliyaviy va statistik hisobotlarda aks ettiriladi

Mazkur tizim eksponatlar harakati ustidan nazoratni kuchaytirish, yo'qotish va talafotlar xavfini kamaytirish hamda muzey fondlari to'g'risidagi ma'lumotlarning ishonchligini ta'minlash imkonini beradi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, Yevropa muzeylarining moliyalashtirish manbalari ham diversifikatsiyalashgan. Davlat subsidiyalari bilan bir qatorda grantlar, homiylik mablag'lari, a'zolik badallari va tashrif buyuruvchilardan tushadigan daromadlar muhim o'rin tutadi.

Shuningdek, Yevropa davlatlarida muzeylar faoliyatini boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasi yuqori ekanligi aniqlandi. Muzey fondlarini boshqarishning elektron tizimlari, RFID texnologiyalari, QR-kodlar va bulutli ma'lumotlar bazalari eksponatlar hisobi samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda.

3-jadval

Raqamli texnologiyalarning muzey hisobi samaradorligiga ta'siri

Ko'rsatkich	An'anaviy tizim	Raqamli tizim
Inventarizatsiya muddati	15–20 kun	2–5 kun
Ma'lumotlarni qidirish vaqti	10–15 daqiqa	10–30 soniya
Hisob xatolari darajasi	Yuqori	Juda past
Nazorat samaradorligi	O'rtacha	Yuqori
Hisobot tayyorlash tezligi	Past	Yuqori

Jadval ma'lumotlari raqamlashtirish muzey hisobi samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatmoqda. Ayniqsa, elektron kataloglar va avtomatlashtirilgan inventarizatsiya tizimlari inson omili bilan bog'liq xatolarni kamaytiradi.

O'zbekiston muzeylari amaliyoti bilan qiyosiy tahlil natijasida ayrim muammolar mavjudligi aniqlandi. Jumladan, ayrim muzeylarda eksponatlarni baholash metodologiyasining yetarlicha takomillashmaganligi, elektron hisob tizimlarining to'liq joriy etilmaganligi va moliyalashtirish manbalarining cheklanganligi kuzatilmoqda. Shu bilan birga, so'nggi yillarda muzey fondlarini raqamlashtirish va elektron kataloglarni yaratish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ijobiy natijalar bermoqda.

4-jadval

Yevropa tajribasi va O'zbekiston amaliyotining qiyosiy tahlili

Ko'rsatkich	Yevropa davlatlari	O'zbekiston
Eksponatlarni elektron hisobga olish	To'liq joriy etilgan	Bosqichma-bosqich joriy etilmoqda

Madaniy boyliklarni baholash	Maxsus metodikalar mavjud	Takomillashtirish zarur
Grantlar hisobi	Rivojlangan	Cheklangan
Ichki audit tizimi	Kuchli	Rivojlantirilmoqda
Raqamli texnologiyalar darajasi	Yuqori	O'rtacha

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Yevropa davlatlarining muzeylar faoliyati hisobini yuritish bo'yicha ilg'or tajribasi muzey fondlarini boshqarish samaradorligini oshirish, eksponatlarni hisobga olish tizimini takomillashtirish va moliyaviy nazoratni kuchaytirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu tajribalarni milliy amaliyotga bosqichma-bosqich joriy etish muzeylar faoliyatining shaffofligini oshirish, madaniy meros obyektlarini saqlash sifatini yaxshilash hamda moliyaviy boshqaruv tizimini modernizatsiya qilish imkonini beradi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot davomida Yevropa davlatlari tajribasi asosida muzeylar faoliyati hisobini yuritishning nazariy va amaliy jihatlari o'rganildi hamda muzeylarda buxgalteriya hisobi va moliyaviy boshqaruv tizimining o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Yevropa mamlakatlarida muzeylar faoliyatini hisobga olish tizimi madaniy meros obyektlarini saqlash, moliyaviy resurslardan samarali foydalanish va jamoatchilik oldida hisobdorlikni ta'minlashga qaratilgan zamonaviy boshqaruv mexanizmlariga asoslangan.

Tahlillar natijasida aniqlandiki, Germaniya, Fransiya, Buyuk Britaniya, Italiya va Niderlandiya kabi davlatlarda muzey fondlari va eksponatlari maxsus aktivlar sifatida hisobga olinadi. Ularning qiymatini aniqlash, inventarizatsiya qilish va elektron ma'lumotlar bazalarida yuritish bo'yicha samarali mexanizmlar shakllantirilgan. Natijada muzey kolleksiyalarining saqlanish darajasi va ular ustidan nazorat samaradorligi yuqori darajada ta'minlanmoqda.

Shuningdek, Yevropa muzeylarida moliyalashtirish manbalari diversifikatsiyalashgan bo'lib, davlat mablag'lari bilan bir qatorda grantlar, homiylik mablag'lari, xalqaro loyihalar va xizmatlardan olinadigan daromadlar muhim moliyaviy manba sifatida foydalanilmoqda. Bu esa muzeylar moliyaviy barqarorligini mustahkamlash va ularning rivojlanish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilmoqda.

Tadqiqot davomida raqamlashtirish va avtomatlashtirish texnologiyalari muzeylar faoliyati hisobining ajralmas qismiga aylanganligi aniqlandi. Elektron kataloglar, RFID texnologiyalari, QR-kodlar va bulutli ma'lumotlar bazalaridan foydalanish hisob jarayonlarini tezlashtirish, ma'lumotlarning aniqligini oshirish va nazorat tizimini kuchaytirish imkonini bermoqda.

O'zbekiston muzeylari faoliyatini qiyosiy tahlil qilish natijasida so'nggi yillarda muzey fondlarini raqamlashtirish va hisob tizimini takomillashtirish bo'yicha muhim islohotlar amalga oshirilayotganligi kuzatildi. Biroq eksponatlarni baholash metodologiyasini takomillashtirish, elektron hisob tizimlarini keng joriy etish va moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiyalash borasida hali foydalanilmagan imkoniyatlar mavjud.

Umuman olganda, Yevropa davlatlarining muzeylar faoliyati hisobini yuritish bo'yicha tajribasi muzey fondlarini boshqarish samaradorligini oshirish, madaniy meros obyektlarini saqlash sifatini yaxshilash va moliyaviy nazoratni kuchaytirish uchun muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi takliflarni amaliyotga joriy etish maqsadga muvofiq hisoblanadi:

1. Muzey eksponatlarini hisobga olishning yagona elektron tizimini yaratish. Barcha muzey fondlari va eksponatlarini yagona elektron reyestrda ro'yxatga olish tizimini joriy etish zarur. Bu eksponatlar harakati va saqlanishi ustidan nazoratni kuchaytiradi.

2. Madaniy boyliklarni baholash metodologiyasini takomillashtirish. Yevropa tajribasi asosida muzey eksponatlari va madaniy meros obyektlarini baholashning ilmiy-uslubiy asoslarini ishlab chiqish tavsiya etiladi.

3. Muзей fondlarini to'liq raqamlashtirish. Eksponatlarning elektron pasportlarini yaratish, QR-kod va RFID texnologiyalaridan foydalanishni kengaytirish maqsadga muvofiq.

4. Xalqaro standartlar asosida hisob yuritishni joriy etish. Muzeylarda davlat sektori hisobi standartlari va IPSAS talablariga mos hisob siyosatini shakllantirish zarur.

5. Ichki audit va ichki nazorat tizimini kuchaytirish. Muзей fondlari, moliyaviy mablag'lar va moddiy boyliklar ustidan muntazam ichki audit o'tkazish amaliyotini rivojlantirish lozim.

6. Moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiyalash. Grantlar, xalqaro loyihalar, homiylik mablag'lari va xususiy sektor investitsiyalarini jalb qilish mexanizmlarini takomillashtirish tavsiya etiladi.

7. Muzeylarda ERP va elektron hujjat aylanish tizimlarini joriy etish. Hisob jarayonlarini avtomatlashtirish orqali ma'lumotlarni qayta ishlash tezligi va aniqligini oshirish mumkin.

8. Muзей xodimlari malakasini oshirish. Buxgalteriya hisobi, muзей fondlarini boshqarish va raqamli texnologiyalar bo'yicha muntazam malaka oshirish kurslarini tashkil etish zarur.

9. Moliyaviy hisobotlarning ochiqligini ta'minlash. Muzeylarning moliyaviy hisobotlari va faoliyat natijalari bo'yicha ma'lumotlarni rasmiy veb-platformalarda e'lon qilish amaliyotini kengaytirish maqsadga muvofiq.

10. Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish. Yevropaning yetakchi muzeylari bilan tajriba almashish dasturlarini kengaytirish, qo'shma loyihalar va stajirovkalarni tashkil etish zarur.

Mazkur takliflarning amaliyotga joriy etilishi O'zbekiston muzeylarida hisob yuritish sifatini oshirish, muзей fondlari ustidan nazoratni kuchaytirish, moliyaviy boshqaruv samaradorligini yuksaltirish va madaniy meros obyektlarini saqlash tizimini xalqaro talablarga mos ravishda rivojlantirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mavrulov A. A., Saidboboyev Z. A. Muzeyshunoslik: o'quv qo'llanma. / O'zbekistonning eng yangi tarixi masalalari bo'yicha Muvofiqlashtiruvchi-metodik markaz. – T.: "Turon-Iqbol", 2018. – 260 b.
2. Sariyeva G. I. "Muzey" tushunchasi // Science and Education. 2025. №6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/muzey-tushunchasi>
3. Сатубалдин А. К. Особенности музейной системы в странах Западной Европы: на примере Франции, Великобритании и Швейцарии // Известия Алтайского государственного университета. 2018. №5(103). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-muzeynoy-sistemy-v-stranah-zapadnoy-evropy-na-primere-frantsii-velikobritanii-i-shveytsarii>
4. Музейные стандарты: международный опыт: коллективная монография / под ред. И. А. Гринько, М. Б. Гнедовского. – М.: Перспектива, 2019. – 97 с. URL: https://ethnomuseum.ru/files/PDF/Library/muzejnyj_standart.pdf
5. Михайлова Т. Б. Менеджмент музеев: учебно-методическое пособие / Т. Б. Михайлова; Министерство науки и высшего образования Российской Федерации, Уральский федеральный университет. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2019. – 88 с.
6. O'zbekiston Respublikasining 2008-yil 12-sentyabrdagi O'RQ-177-son "Muzeylar to'g'risida"gi Qonuni. URL: <https://lex.uz/acts/-1391728>
7. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2010-yil 12-apreldagi 68-son qarori "O'zbekiston Respublikasining 'Muzeylar to'g'risida'gi Qonunini ro'yobga chiqarish uchun zarur bo'lgan normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash haqida". URL: <https://lex.uz/docs/-1614719>
8. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2008-yil 31-oktyabrdagi 237-son qarori "Muzeylar faoliyatiga taalluqli normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida". URL: <https://lex.uz/acts/-1405685>
9. International Council of Museums. Museum Definition. ICOM, 2022. URL: <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/>
10. International Council of Museums. ICOM Code of Ethics for Museums. ICOM, 2017. URL: <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/code-of-ethics/>
11. UNESCO. Recommendation concerning the Protection and Promotion of Museums and Collections, their Diversity and their Role in Society. Paris: UNESCO, 2015. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-concerning-protection-and-promotion-museums-and-collections-their-diversity-and-their>
12. Lord G. D. The Manual of Museum Management: For Museums in Dynamic Change. 3rd ed. – Lanham: Rowman & Littlefield, 2024. – 368 p.